

mladika

1

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1980 LETO XXIII. - ŠTEV. 1

Poštnina plačana v gotovini -
Skupina III/70

KAZALO

V novo leto	1
Vladimir Kos: Morje in breg	2
Ambrož Hladnik: Pes	3
Pod črto: Sadovi Osima; Kelti ali Slovenci; Leto 1979 in Koroška	4
Bruna Pertot: Presveti dar pšenični klas	5
Milena Merlak: Človek ne živi samo od kruha	7
Irena Žerjal: Pesmi	8
Lado Piščanc: V zelenih da- ljavah bo žje bodočnosti (XVII.)	9
Staro in novo	12
Antena	13
Jožko Šavli: Starodavni slo- venski lik Maria in Solio	15
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh	
Priloga: Pavle Merkù: Slo- venski priimki na zahodni meji (str. 1 - 8)	

Zunanja oprema: Jasna Merkù

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu
št. 193

Član USPI (Zveze ita-
lijanskega periodičnega
tiska)

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

NEDOSLEDNOST

V raznih športnih oddajah po radiu in v debatah naših športnih društvih večkrat slišim ostre pogovore o idejnosti in slovenstvu. Nekateri namreč očitajo nam športnikom, da imamo v svojih ekipah italijanske igralce, italijanske trenerje in da je zaradi tega marsikdaj na naših igriščih pogovorni jezik skoraj dosledno italijanski. Sam sem tudi prepričan, da so ti očitki žal upravičeni. Agonizem (ki je po mojem v tem primeru popolnoma škodljiv) sili društva in vodstva društev, da iščejo igralce kjerkoli. Gre jim predvsem za rezultat, slovenščina in slovenstvo pa ni važno. Pri navadnem rezultatu zadnje deželne lige se torej konča tolikokrat deklarirana narodnoobrambnost naših športnih društev.

Toda ker sem sam športnik, ne bi rad, da bi ti upravičeni očitki leteli samo na športnike. Zakaj bi namreč v športu ne bilo dovoljeno to, kar je dovoljeno kulturnim organizacijam! Na kulturnem področju je po mojem še mnogo hujše, ker pri kulturnih društvih ne opravičuje tega pojava boljši rezultat. V teh primerih gre za običajno fratelanco, v kateri Slovenci izgublamo svoje ljudi že vsa povojna leta. Naj mi nihče ne zameri, toda spominjam se še, koliko hrupa je bilo na Opčinah zato, ker je neka učiteljica glasbe poučevala v Finžgarjevem domu v italijanščini. Kasneje pa je bila ista učiteljica nastavljena na šoli Glasbene matice. Dvomim, da tam poučuje glasbo kako drugače, kakor jo je v Finžgarjevem domu.

Hud problem postajajo tudi nekatere prireditve, na katerih Slovenci uvajamo dvojezičnost za dva ali tri Italijane, ki so morda v dvorani. Prepričan sem, da to nikakor ni potrebno za ljudi dobre volje. Tudi Italijan,

če ga slovenska prireditev zanima, lahko sledi prireditvi, saj slovenščina na navsezadnje ni kitajščina. Tržaški škof, ki je prišel iz osrednje Italije, se je v manj kot dveh letih naučil toliko slovenščine, da na naših prireditvah celo spregovori v slovenščini. Italijane, ki se resnično zanimajo za naše prireditve, sem videl celo na predstavah Slovenskega gledališča in na raznih koncertih.

Ne moremo očitati športnikom to, kar v hujši meri počenjamo na kulturnem področju. Saj je pravih slovenskih prireditev vedno manj in Kulturni dom postaja čedalje manj hram slovenske kulture, saj razen predstav Slovenskega gledališča, Primorske poje in prireditev, ki jih pripravljajo katoliške organizacije, je skoraj vse drugo že dvojezično ali pa samo italijansko (kot smo slišali na Kamenici lani poleti!).

Vem, da je zaradi informacije našim sodržavljanom včasih dvojezičnost potrebna. Ne mečem vse v en koš. Toda v večini primerov je dvojezičnost odveč. Daje samo potuho tistim, ki so Slovenci samo v mesnici v Sežani ali za pultom kake trgovine z blue-jeansi. Potem pa volijo Listo za Trst in nam očitajo, da smo ščavi.

(Podpis)

SV. MIKLAVŽ IN SLOVENŠČINA

Na pobudo dolinske občinske uprave je sv. Miklavž obiskal otroški vrtec v Boljuncu. Otroke je obdaroval s tradicionalnimi paketi. Žal pa se je očitno tudi sam pridružil gonji proti dvojezičnosti, ker je spregovoril samo v italijanščini.

R.T.

SLIKA NA PLATNICI: Množica otrok na odru Kulturnega doma v Trstu na prireditvi, ki jo je ob mednarodnem letu otroka pripravilo slovensko karitativno društvo SLOKAD.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Marija Besednjak, Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Posamezna številka Mladike stane 700 lir. Celoletna naročnina za Italijo 6.500 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 150 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali enakovreden znesek v tuji valuti).

I 117986

+

117986

PB 726/1985

V novo leto

Leto 1980 se je začelo v senci težke mednarodne napetosti, ki se je z ameriško-iransko krizo premaknila na Srednji Vzhod in se nato še zaostri z najnovejšimi dogodki v Afganistanu, zaradi katerih smo se v hipu znašli sredi vznemirjajoče hladne vojne. Če temu pristavimo še krizo zaradi gospodarskih problemov in nezaupanja, ki zajema vse širše plasti družbe, potem je jasno, da živimo v obdobju vsak dan večje negotovosti. Časi optimističnih napovedi, ki so se porodili pod pritiskom tehnološkega napredka, so verjetno za nami in to dokazuje, da zgolj materialno napredovanje ne more bistveno vplivati na dogodke in razvoj družbe.

Če je to res v svetovnem merilu, je toliko bolj res za italijansko državo, ki se že več let ne more rešiti začaranega kroga družbene, politične in gospodarske krize. Najhujše pa mora šele priti, če je res, da je tudi eden izmed ministrov sedanje vlade odkrito izrazil željo umakniti se iz države v mirnejše zavetje tujine ...

Nezaupanje torej in z nezaupanjem je prežeta tudi slovenska manjšina v Italiji, ki na začetku leta 1980 ne more še mirno gledati v prihodnost in se mora še vedno potegovati za svoje pravice. Toda boj, ki traja 35 let, utruja. Morda je res, da boj za upravičene pravice kali posameznike in krepi skupnost, a je vendarle tudi res, da boj, ki traja 35 let, utruja. To nam potrjujejo tudi vsi komentarji, objavljeni ob koncu leta v slovenskih časnikih: vsi obračuni so bili bolj ali manj negativni, čeprav prikriti s pozivi, da moramo boj nadaljevati skupno in vzajemno ...

Napori in trud slovenske manjšine trajajo že vso povojno dobo, vse odkar je demokratični svet zavrnil fašizem in smo bili upravičeno prepričani, da nam bo nova zarja dala tudi nove pravice. Italija si je kmalu dala tudi demokratično in antifašistično ustavo in pred petimi leti je prišlo tudi do ureditve odnosov med Italijo in Jugoslavijo z dokončno začrtano mejo. Ta meddržavna pogodba je predvidevala — v okviru vzornega mednarodnega zaupanja — zaščito

narodnih manjšin. Toda tako razglašena demokratična in antifašistična ureditev Italije in meddržavna pogodba nista premaknili z mrtve točke našega vprašanja in nista praktično zadostili nobeni zahtevi. Težnje po uzakonitvi diferencialnega ravnanja za Slovence v tržaški, goriški in videmski pokrajini, ki je prišla do izraza v posebni vladni komisiji, pa nas že navajajo v utemeljen sum, da gre za nov poskus, kako izpeljati globalno zaščito — ki počasi pridobiva že zoprni prizvok — v največjo škodo manjšine. Okrnjene, nepopolne in krivične normative Slovencev ne potrebujemo, potem pa je že bolje, da ostaja pri starem, pomagali si bomo kot bomo mogli in znali. Vsekakor pa lahko spet in znova govorimo o poskusih nebolečega genocida. To je v Benečiji in Reziji že jasno vidno.

Po drugi svetovni vojni nas je na tej strani meje ostalo tako in tako malo, saj nas je temeljito zreduciralo dvajsetletno preganjanje in izseljevanje tako v Jugoslavijo kot tudi v notranjost Italije. Eno in drugo je bilo nasilno in je imelo za cilj ošibitev naše številčne moči. To se je tudi posrečilo in danes italijanski politični in vladni krogi poudarjajo potrebo po ponovnem preštevanju v upanju, da bi nas bilo še manj in da bi nam priznali sorazmerno manjše pravice.

Vsako leto torej na novo ugotavljamo, da je naš boj še vedno potreben, pri tem pa se nismo nikoli vprašali, koliko truda in energij smo morali dosedaj zaman vložiti za nekaj, kar nam sicer zagotavljajo naravni zakoni, ustava in meddržavne pogodbe. Koliko je bilo sestankov, resolucij, potovanj v Rim, diskusij, »nepotrebnih« besed, izrečenih in napisanih, koliko študij sociologov, konferenc, tudi demagogije, če hočemo. Vse to, da bi utemeljili našo pravico po obstoju. Namesto vsega tega bi se lahko posvetili našim problemom, tistim, ki nastajajo zaradi raznih distorzij v naši skupnosti, prepotrebni kritiki na šolskem, kulturnem, gospodarskem in sindikalnem področju. Ali nismo še tako nebogljeni, da posamezniki in ustanove ne morejo

prenesti niti blagih pripomb in kritik? Ali se ne dogaja, da padajo redke pripombe in kritike v prazno in ostajajo praktično brez odmeva?

Ali si lahko zamislimo, koliko mlačnih Slovencev je naša skupnost v tem času izgubila (vsi pač nismo ustvarjeni za neprenehnen odpor, tudi vsi ne moremo biti junaki, tudi vsi ne pripisujemo prvenstvenega pomena narodnosti, saj tudi Italijani niso vsi zavedni, a ostajajo Italijani, ker pač živijo v sebi nesovražnem okolju). Tudi ta dejstva je treba postaviti na mizo, ko naši predstavniki gredo na pogajanja z italijanskimi vladnimi in političnimi organi. Posledice tega stanja negotovosti in nezaupanja so danes najbolj vidne v Benečiji in Režiji, kjer Slovenci čakajo na svoje pravice že dobrih 110 let. Tam je škoda že neprimerno večja, saj se lahko upravičeno vprašamo, koliko se naši ljudje tam sploh še zavedajo narodne pripadnosti, ker jih je ustrahovala stoletna narodna nestrpnost, kakor je pogumno in odkrito obsodil videmski nadškof Battisti na proslavi ob 100-letnici rojstva Ivana Trinka Zamejskega.

Težke odgovornosti padajo na italijanske državne oblasti in politične sile ter na javnost sploh, pa če se jih zavedajo ali ne. Za to bodo tudi polagali račune, kakor jih že zaradi negibnosti v drugih problemih svoje družbe.

Iz vsega tega izvira tudi kopica nekaterih naših problemov. Tako je na primer naravno, da se zapiramo pred italijansko javnostjo, ker ne poznamo občutka varnosti in vsak odklon od neke diktirane manjšinske politike pomeni že kar izdajstvo, pa smo vendar še kar preveč strpni in odprti do večine. Zato tudi občutek viktimizma, ki nam ga premnogokrat mečejo na krožnik in ki je v naših pogostoma nujno demagoških izjavah prav tako nujno prisoten.

Krščanska demokracija se je vso povojno dobo bala dati Slovencem, kar nam gre in kar ves čas zahtevamo z dobršno mero potrpežljivosti in tudi nesporne lojalnosti. Če jo je meddržavna pogodba zdaj, kot večinsko stranko, obvezovala začeti reševati te probleme, pa se je vsa zadeva spet zataknila očitno zaradi volilnega uspeha lokalističnih grupacij okoli Liste za Trst. Zdaj je že jasno, da hočejo pomiriti nacionalistično demagogijo, ki so jo sami desetletja podpihovali in na njej živeli, z ukrepi, ki bodo nam v škodo. Na to pa ne smemo pristati, čeprav opazamo zadnje čase, da je strah Krščanske demokracije nalezljiv in da so se ga nalezli tudi komunisti in socialisti, ki so postali naenkrat zelo previdni. Močno si zdaj pomišljajo voditi dalje boj za celovito zaščito slovenske skupnosti v Italiji, ker se bojijo izgubiti italijanske volilce. Pri tem pa moramo pripomniti, da bodo tudi sami prevzeli del odgovornosti za nove zamude in za nespoštovanje ustavnih določil, na katere se radi sklicujejo.

BRALCEM

V začetku novega letnika in ob vstopu v novo leto, v naše 23. leto, prihaja na dan ta letošnja prva številka v novi opremi, ki jo je kot lani oskrbela Jasna Merkuš. Številka prinaša precej aktualnega branja, nadaljujejo pa se tudi stalne rubrike. Nekatere se bodo sredi leta iztekle in jih bomo nadomestili z novimi. V tej številki je na primer že napovedana prva priloga Slovenskih priimkov v Furlaniji in na Goriškem. Spravite jo, na koncu boste vse priloge lahko vezali v dragoceno knjigo. Tokrat je priloga na osmih straneh, ker smo morali precej prostora žrtvovati za naslovno stran. Prihodnjic bo izšla na štirih straneh in bo tako več prostora za druge članke. Kot smo sporočili v prejšnji številki, se je cena Mladiki z letošnjim letom nekoliko dvignila in to zaradi naglega naraščanja cen in splošne druginje. Prepričani pa smo, da nam boste ostali kljub temu zvesti naročniki, da se nas boste ob mesecu dobrega tiska spomnili z darovi v tiskovni sklad in s poravnavo zaostalih naročnin. Želimo vam še enkrat srečno novo leto!

Uredniki

VLADIMIR KOS

Morjé in breg

*Če kdaj, prijatelj moj, nebo stemni se,
ker sonce pade v vzburkano morjé,
na bregu zmájejo se trdne hiše,
in breg v vodó je najino srcé —*

*Ne boj se! Najin najbolj zvest prijatelj
je čisto blizu — saj ga že poznaš!
Naj še tako besné viharjev jate,
ob Njem lahko se v dno valov smehljaš!*

*Verjemi mi, ki s pristanišč življenja
se vrnil sem, bogat od brazgotin:
ni boljšega prijatelja od Njega,
ki bil je šel na morje bolečin.*

P E S

Večer pred praznikom poviša naša občutja, da se svet zasveti v svoji nadnaravi. Še posebej večer pred božičem, ko zadehti mesto po kavi in pecivu in se v človeka prikrade praspomin po domovih, iz katerih je izšel njegov rod, se človek nekako ponotranji; če se že ne vidi z obeh strani, se vsaj občuti, natančno ve, da ni samo kup kosti, ampak vedno odsevajoča gladina žive vode.

Lepo je hoditi po mestu na predvečer praznika. Drugače si občuten kot drugokrat. Čeprav nimaš v žepu prebite pare, te ljudje občutijo kot sebi enakega. Gospe v soboljevini, z očmi podolgovatega, medenega mandlja in prsti, ki so kot dolge sveče, te opazijo in ti mimogrede namenijo del svojega glasu. Veliki tržaški pisatelj bi rekel, da so ti dale del svoje kulture. Breznožec ob pokriti tržnici, ki zbira v klobuk srčne utrinke po sto lir, se ne počuti prikrajšanega kot vsak drugi dan, žareč se pogovarja z nekom in zdi se, da bo shodil s pomočjo nevidne noge.

Pesnik Gregor Jakob hodi po uličicah, tu pa tam zavije v bar in naroči kapucin. Bela kapa pene je rahla, dišeča ga spominja na tisti sanjski kruh, ki ga je jedel pokojni prijatelj, ko se mu je prikazal v sanjah.

Ljudje okoli njega drhte ob pričakovanju.

Kako lepo in dobro je na svetu, začuti Gregor Jakob, srkaje kavo.

Bar je intimno razsvetljen, lastnik v belem predpasniku prenaša dišave na pladnjih.

Nocoj bi bilo dobro biti komu brat, pomisli pesnik in se nasmehne mlademu natakarku. Ta okameni, ko začuti, da se mu je nekdo ponudil drugače kot človek - denar.

Premišlja, kaj mu je storiti. Morda bi bilo dobro iti spet ven in srečati kako gospo v soboljevini. Tiste oči, ki bi jih človek najraje raztopil v ustih. Morda bi ga začutila drugače kot natakark. Kulturno, kot pravi veliki tržaški pisatelj.

Ulice so bile že razsvetljene, dišave so pritisnile in mrzlo ozračje, mehko je lovil plemenite kavnine in cimeto ve vonje. Srečal je gospo s psičkom, oblečenem v zelen plašček. Čakala ga je, da je oblulal vogal. Njen pogled je bil blag kakor občutje večera, ki je drhtelo ob izhodih iz trgovin.

Na poseben način se ji je ponudil, da bi šel z njo, da bi ta večer prebil v prostorih, ki, polni vsega dobrega, pričakujejo po zvočniku polnočni zvoni iz Firenc ali Rima. Kjer je za veliko mizo dovolj prostora in dovolj vsega. Preveč vsega.

Gospa je v gibu, ki ga je napolnilo sebično čustvo, potegnila vrvico iz rdečega usnja in s psičkom sta v senčnem pregibu zginila v mraku.

Gregor Jakob je spoznal, da se mora spreminiti, če hoče nocoj biti komu brat. Razmišljal je, kako se naj spremeni. Kot je nekoč učil Janez Krstnik? Jezus? Pravzaprav je pa on že spremenjen: nič nima, v žepu le še petsto lir, natančno tak je, kakor želita Janez in Jezus. In vendar ga nihče ne mara.

Tedaj se spomni dogodka iz zgodnjega poletja, ko je vespist zbil ščeneta. Naenkrat se je znesla skup gneča ljudi in zaslišali so se vzdihni sočutja. Prisljnil se je zraven in opazoval, kako ljudje ganjeno opazujejo reševanje psička. V rdeči jopici ga je črna kot kužka, odnesla lepa, mlada, sladka gospodična.

Kaj, če bi bil pes? je spreletelo pesnika Gregorja Jakoba.

Kako? Kar zdajle?

Ja. Zdajle, recimo medenorjavi bokser.

Niti vedel ni, da je že pes, ko je še zmeraj razmišljal o bokserjevih lastnostih in osnovnih potezah: plečni višini, kratkem, grozljivo črnem gobcu.

Začel je sočutno cviliti. Okoli njega so se začeli zbirati ljudje.

Čigav je? so spraševali.

Joj, kako je lep!

Kakšen gobec! Od hudiča grd, toda v tej grdoti, kakšna lepota, kaj!

Pridi sem!

Kako mu je ime?

Oh, to je Karsten, je rekla gospa, vsa v dlačju, naš Karsten! Pridi, Karsten!

Gregor Jakob je vstal in šel k nji.

Priden, priden! Pojdiva!

Odšla sta. Ljudje so strmeli za njima in ga čutili kot nekaj svojega.

Karsten, zakaj si ušel? ga je nagovorila gospa v črnem plašču. Ujela ga je za ovratnico in ga navezala na srebrni motvoz.

V mercedesu sta se odpeljala proti morju. Gregor Jakob ga je opazoval skozi pasje oči. Bilo je drugačno.

Ali te zebe, dragec? ga je vprašala gospa.

Gregor Jakob jo je poiskal z gobcem tik za ušesom.

Joj, kako lepo je dišala!

Zebe te, kaj, dragec!

Dolgo sta se vozila, potem sta izstopila, dvořišeč bilo oblito z zlato svetlobo, pritekli so ljudje in se jima klanjali.

Karsten je prhnil.

Vsi so se mu zasmjali.

Vstopili so v dvorano z božičnim drevescem do stropa, z jaslicami, v katerih je spal Ježušček z nasmehom, kakor dimnikarski pujssek, obrit vseh dlak.

Izberi si kaj, Karsten! je rekla gospa, ki si je medtem slekla dragocen plašč.

Gledala sta ga z možem, kaj si bo izbral.

Gregor Jakob je vohal, vohal, naposled je zavohal kavbojke za vrtnarja. Narahlo je prijel omot in ga potegnil iz množice omotov.

Kakor Jugoslovan! je rekel gospod. Brez kavbojčk ne gre.

Karsten, fuj! je rekla gospa. Fuj!

Gregor Jakob je spustil omot in se razžalostil. Legel je na tla in začel cviliti.

Kaj pa je zdaj to? je vprašal gospod. Balkanska čustva! Pri nemški pasmi?

Karsten! je zavpila gospa. Takoj izberi svoj paket!

Gregor Jakob je vstal in žalosten poiskal pečeno gos.

Tako, priden! je zaploskal gospod.

Livrirani strežaj mu jo je odvil. In Gregor Jakob jo je začel hrustati.

Ležal je na kratkem perzijanarju.

Vtem so na ekranu zazvonili rimski zvonovi, prikazal se je sveti oče, zadonele so orgle ... Glej, glej ... je rekla gospa. Karsten joče.

Karsten! ga je poklical gospod. Vesel božič!

Gregor Jakob pa je jedel gos in jokal. Kot pes je sicer slišal papeža, ni ga pa razumel.

Zjutraj, ko je vilo polnila tihota, dišeča po smreki do stropa, je Gregor Jakob vstal, vrgel s sebe kožuh bokserja in se previdno iztihotapil na prosto z omotom kavbojčk pod podpasho. Odšel je proti avtobusni postaji. Z morja je blestel dan. Ostanke papirjev in vrečic so drhteli v vetru. Bil je edini potnik na avtobusu. Šofer in sprevodnik sta ga sumljivo ogledovala.

Malo pred mejo se je končno le prizibal sprevodnik.

Do Kopra, je odgovoril Gregor Jakob.

Kaj ste pa delali v Trstu danes? ga je nagoovoril radovedno in užaljeno, ker je moral priti pokasirati štiristo lir.

Bil sem pes, je odvrnil Gregor Jakob.

Sprevodnik je kinknil in se pogrnal v smeh. Gregor Jakob pa je resno razmišljal, kako se bo vrnil in za zmeraj ostal tržaški pes.

pod črto - pod črto

SADOVI OSIMA

Od podpisa osimske pogodbe med Italijo in Jugoslavijo so minila že štiri leta. Ob podpisu smo Slovenci v Italiji bili zadovoljni nad ureditvijo odnosov med obema sosednjima državama, toda obenem smo se spraševali, kaj bo z nami, ko nas ne bo (vsaj v tržaški pokrajini) več ščitil mednarodni sporazum, londonski memorandum; kaj bo z nami, če se bo ustvarila napovedana industrijska cona na Krasu ipd. V strahu, da ne bi ustvarjali težav pred podpisom, smo seveda molčali, čeprav je Slovenska skupnost, edina slovenska stranka v Italiji, že v svojih prvih izjavah takoj in kolikor je mogla taktično in previdno izrazila svoje dvome in pomisleke nad lokacijo industrijske cone na Krasu.

Spominjamo se še zadrege nekaterih slovenskih političnih delavcev v domovini, ko so nastopili ob okrogli mizi o osimskem sporazumu na ljubljanski RTV. Nekateri so vedeli o industrijski coni in o sporazumu toliko ali še manj kot mi. Vse se je očitno »skuhalo« v Beogradu in Rimu. Ljubljana in Trst sta bila le delno informirana. Trstu in Ljubljani je bilo jas-

no samo, da morata sporazum zagovarjati. Za to ni bilo škoda truda in ni manjkalo sredstev. Medtem ko SSK iz obzira, da ne bi skalila prijateljstva med obema državama, ki sta končno rešili dolgoletni obmejni spor, ni marala odkrito spregovoriti o sporazumu, ki je bil sklenjen nad našimi glavami, pa istih pomislekov niso imeli naši italijanski someščani, ki so se združili v znamenju Liste za Trst.

Osmi člen sporazuma, ki zagotavlja manjšinama zaščito, a ju v bistvu prepušča lastni usodi, je sestavljen tako, da ga lahko razlagamo, kot nam je ljubo. Če bi bil člen jasan, bi ga ne bilo treba razlagati. Nanj se lahko tudi samo bolj platonsko sklicujemo: glej zavlačevanje rimske komisije, ki je zadolžena za izdelavo osnutka o globalni zaščiti Slovencev! Obnašanje rimske vlade in osrednjih vladnih organov v zvezi s tem v bistvu potrjuje besede Mitje Ribičiča predstavištvu SSK ob podpisu sporazuma: boriti se morate v okviru vaših zakonov, je dejal predsednik SZDL. Seveda, a to smo vedeli že prej. Za take nasvete se nam res ni

treba zahvaljevati. Te nasvete naj bi dali raje tistim Slovincem, ki se v okviru italijanskih strank borijo za stolčke in nam obljublajo med in mleko, njihov glas pa ne seže niti do Portogruara, kaj šele do Rima.

Meja je zdaj dokončno začrtana. Če danes spregovorimo odkrito, nas nihče ne more dolžiti izdajstva. Zato je prav, da govorimo.

Nekatere izjave političnih in javnih delavcev matične domovine so namreč zadnje čase prešle tisto mejo oportunisti, preko katere ni več možno iti. Dva primera.

Ob zadnjem obisku v deželi Furlaniji-Juljski krajini je predsednik slovenske vlade dr. Vratuša na pritožbe Goričanov zaradi razlašcanj odgovoril, da so še višji interesi, kot so deželni; da so tudi republiški, meddržavni in celo mednarodni interesi! — Torej podredimo se tem interesom in zahvalimo se osimskemu sporazumu. O dogmah pač ne gre izražati dvomov.

Drugi primer. Vsem je znano, v kako težkih pogojih deluje manjšinsko šolstvo, vsako manjšinsko šolstvo; tako tudi naše. Toda visok funkcionar iz domovine trdi, da so Jugoslaviji italijanske šole v Istri samo v bre-

Presveti dar pšenični klas

Kam in Ta sta po obilni pojedini z mesom ležala v travi pred votlino v senci ogromne skale in se gledala. Ali Ta ni bila povsem zadovoljna s »kosilom« in želela si je še nečesa, sama ni vedela, kaj. Ne ona, zaželelo si je njeno telo, v katerem je nevidno klilo novo življenje. Da, morda si želi pokusiti prav tisto zlatorumeno zrnje, ki ga zobljejo ptice raz sloka stebelca v neposredni bližini njunega doma. Kam in Ta pa do zdaj nista nikoli opazila, da bi v dobi sadja in zelenja že zdaj pognalo kaj podobnega na zemlji, kjer sta prebivala in si zato nista upala jesti. Toda želja v Ta je bila tako nepotešljiva, da je šla, osmukala zrnje ter ga z velikimi in močnimi zobmi strla ter pojedla. Šlo ji je v slast in jo potešilo in ni umrla. Nato ga je dala tudi možu in od tistega dne sta ga zobala, če sta ga le našla.

Minila so leta, Kam in Ta sta se postarala in vsi zobje so jima izpali. Z žalostjo sta ugotovila, da ne moreta več jesti hranilnega zrnja.

Bilo pa je zopet enkrat v času sonca, ko se je vsa planotica pred njuno votlino kopala v nihaljočih rumenih bilkah; Ta se je na vso moč zasmejala: stresla je pest zrnja na kamen ter ga s pomočjo drugega strla, da se je izpod njega vsul svetlo rjav prah. Ker pa je bil suh, sta ga Kam in Ta pomešala z vodo iz studenca, ki je tekel skozi njuno votlino in jedla. Ostal pa je košček in Ta ga je odložila na kamen poleg ognja, da bi ga uporabila pozneje in nato pozabila nanj. Ko pa je naslednje jutro prvi žarek razsvetlil votlino, je padel naravnost na pepel, iz katerega je gledal košček kruha, prvega kruha v življenju Kama in Ta. Gledala sta začudeno in v svetem spoštovanju pokusila in zdel se jima je dober,

pod črto - pod črto

me. Seveda so. Tudi naše šole so v breme italijanski državi. Ali naj jih zato ukinejo? Ali pričakuje ugledni funkcionar iz domovine, da bo italijanska država vzdrževala naše šolstvo, tudi potem ko bi se jugoslovanska vlada rešila bremena italijanskega manjšinskega šolstva v Istri?

Taki so sadovi Osima štiri leta po podpisu sporazuma. Vse to kaže, na koliko frontah se mora boriti sloven-

ska narodna skupnost v Italiji. Zapirati si oči pred to stvarnostjo in lagati našim ljudem, bi bilo otročje in nespametno. Slovenski človek, tudi Slovenec v Italiji, ima pravico izvedeti o sebi resnico. Preveč je takih, ki resnice nočejo poznati, ker se jim to morja izplača. Toda če je res, da se moramo za svoje pravice boriti sami, je prav, da se tega spomnimo vsaj pri volitvah.

obljubljenega omrežja, ki je življenjskega pomena za bodočnost waleškega jezika.

Vladna odločitev čisto enostavno pomeni, da bo na tisoče ljudi v Walesu v prihodnjih mesecih moralo kljubovati preganjanju in ječi.

Odločeni smo, da Walesa ne bodo ogoljufali na tak način. Prizadeval si bom za pooblastilo našega narodnega izvršnega odbora in pa sveta za kampanjo, s katero bi se na vse načine borili proti temu protivaleškemu sklepu.

Obe stranki, laburistična in konservativna, si delita krivdo za to, kar se je zgodilo. Mogoče bodo zdaj tisti, ki so preteklega maja volili zanj, spoznali v polni meri izdajstvo nad lastno domovino.

Ni kaj reči, nič novega pod soncem. Zamenjajmo četrto angleško omrežje z italijanskim tretjim omrežjem oz. s slovenskimi oddajami, ki naj bi se z njim začele; kraljico s kakim predsednikom; konservativce z neko vladno stranko; laburiste z neko stranko, ki je kljub krajevnim obljubam v rimskem upravnem odboru RAI glasovala proti slovenskim oddajam — pa imamo rešitev uganke v

KELTI ALI SLOVENC?

Ne, tokrat ne gre za iskanje našega praznora. Pravzaprav ne gre niti za Kelte, temveč za njihove potomce Waležane, ki živijo kot narod brez države v Veliki Britaniji. Glasilo njihove stranke Plaid Cymru, ki izhaja v angleščini in waleškem jeziku pod naslovom Welsh Nation, je oktobra objavil članek, v katerem pravi:

»Proti vladni odločitvi, da zavrže obljubljeni četrto televizijsko omrežje za Wales, se bo Plaid Cymru odločno boril.

Glavni tajnik Plaid Cymruja Dafydd Williams je izjavil: Odločitev notranjega ministrstva je popolnoma nespre-

jemljiva in kaže, da je vlada prelomila obljube, ki so bile prisotne v 'manifestu za Wales' konservativcev pred splošnimi volitvami in v govoru kraljice maja meseca.

Ta protivaleški sklep je posledica dolgoletnega namernega zavlačevanja, tako s strani laburistične kot s strani konservativne stranke, pri vzpostavljanju državnega televizijskega omrežja, ki so ga podpirali vsi odtenki javnega mnenja v Walesu.

Plaid Cymru ne bo sprejel tega preloma obljube in dajemo svojo besedo waleškemu ljudstvu, da se bomo odločno zavzemali za ustanovitev

boljši kot vse drugo. Nista se zavedala, da sta izumila prvi mlin, zmlela prvo moko in spekla prvi kruh.

Ta zgodba, če že ni bila resnična, je vsaj zelo podobna resnici. V katero deželo in v kateri čas naj jo postavimo? Ne vemo in morda ne bomo vedeli nikoli. Iz izkopenin iz bližine švicarskih jezer je mogoče sklepati, da se človeštvo hrani s kruhom za gotovo že dvanajst tisočletij: deset pred Kristusom in dve po Njem. Seveda je bil Kamov in Tajin kruh nekvašen in pečen na kamnu, ki sta ga prekrila čas in zemlja, kakor tudi nju dva. In mineval je Čas. Prišel pa je arheolog z možmi in krampom, ukradel zemlji skrivnost, ki jo je tako dolgo čuvala, preučil in analiziral in pokimal z glavo: da, to je kamen, na katerem je primitivni človek pekel kruh! In arheologu je težko ne verjeti.

Kako ga pa peče človek atomskega veka? V Ekvatorialni Afriki in Južni Ameriki ga žene še zdaj pečejo, kakor sta ga še Kam in Ta. V civiliziranih deželah pa je tehnika izropala kruh vseh neizmernih dragocenosti, ki jih daje pšenični klas: odstranjuje kalčke in otrobe, kar je pri moki najbogatejše, najplemenitejše. Kruh mora biti za mnoge bel, bolj je bel, bolj ugaja,

in bolj je bel, tem manjša je njegova vrednost. V deželah Severne Evrope je priljubljen črn kruh, kjer so otrobi in kalčki še vsi prisotni, iz grobo zmlate moke, da skoraj čutiš zrno ob vsakem vgrizu. Kaj pa ima dobrega tak kruh, a? O, le pogledjmo, kaj in pokukajmo v laboratorij, kjer so ga neusmiljeno raztelesili in mu pregledali telo in dušo: sladkor, škrob, dišeča olja, beljakovine, rudninske snovi, hormone, fermente, vitamine A, B, C, D, E, od B pa B1 B2 B6 in še mnoge neraziskane snovi, vse v eni sapi; z zavistjo mislim na prednike, ki so živeli v času, ko so na rekah in potokih in v vetru pele stope, se vrtele lopate in lovile zrak in vodo, da je mlinski kamen drobil pšenično zrno. Mlin in mlinar: pravljica. Tisoč potokov in tisoč mlinov: za vedno izgubljena pravljica. Pravi pristni kruh: poezija. Kje jo poiskati in najti v slabo kvašenem šarlatansko zmaličenem hlebčku, ki je prehodil križev pot manipulacij industrijskih magnatov, nepoštenega trgovca in brezvestnega peka, ki mu je dodal pridih kerozena?

NAŠ VSAKDANJI KRUH

Košček pravljice nam še ostane: ko ga sama spečemo doma. Tedaj je praznik; a kaj je v

pod črto - pod črto

naslovu. Razlika je menda le v odločnosti obeh narodnostnih skupnosti, ali ne?

Leto 1979 in Koroška

Kakšno vlogo včasih igrajo, hote ali nehote, časopisi, je lahko javnost otipljivo opazila ob poviških bencina in drugih dobrin v Italiji. Nekaj dni pred njimi so dnevnik s poudarkom govorili o 200, 300-lirni podražitvi litra bencina. Ko so potem javili povišek 55 lir, smo si naivno oddahnili...

Take misli te prešinjajo, ko gledaš pred seboj naslov »Leto 1979 prineslo koroškim Slovencem prve konkretne in oprijemljive rezultate« v novoletni številki Primorskega dnevnika. Članek je podpisal Marjan Sedmak. Ko potem prebereš besedilo, ugotoviš, da so ti »rezultati« po eni strani lepe besede iz poročila o srečanju zunanjega ministra Jugoslavije Črhovca z avstrijskimi predstavniki, po drugi strani pa to, kar je manjšina sama ustvarila (vrtci na lastne

stroške, delovna mesta s pomočjo slovenskih republiških podjetij itd.). Naslov torej zavaja, saj je vsem jasno, da so ti »rezultati« koristni itd., vendar je bistveno izpolnjevanje državne pogodbe s strani avstrijske oblasti, dalje razmerje med večino in manjšino, premikanje ali mrtvilo v zvezi s »sedmojuljsko« protimanjšinsko zakonodajo. In na teh področjih leto 1979 res ni prineslo konkretnih in oprijemljivih rezultatov. Žal je tako.

Spremenila se je politika beogradske vlade. Težko je soditi, ali je nova usmeritev manjšini koristna ali škodljiva. V bistvu gre za to: namesto polemik zaradi neizpolnjevanja manjšinskih upravičenih zahtev bodo odslej to področje meddržavnih odnosov pustili nekoliko v ozadju. Razvijali pa bodo gospodarsko in drugačno sodelovanje. To naj bi dolgoročno izboljšalo vzdušje v Avstriji in na Koroškem ter omogočilo mirnejši in pravičnejši pristop do odprtih vprašanj naše in pa hrvaške skupnosti v Avstriji.

Težko je reči, ali je to boleča, a dolgoročno realistična izbira, ali umik zaradi bistvene nemoči v diplomat-

skem dvoboju, interesov s predorom pod Karavankami in podobno. To bodo pač morali oceniti predvsem Korošci sami. Zanimivo pa je, da dosedanji tajnik Narodnega sveta koroških Slovencev po zadnjem občnem zboru ni več na tem mestu. Je nova usmeritev jugoslovanske politike kaj v zvezi z zamenjavo dipl. jur. Filipa Warascha?

Nesprejemljivo pa je, da sprememba politike začena vplivati tudi na gledanje in ocenjevanje sedanjega položaja. Ta naenkrat postaja boljši, sprejemljivejši in bolj optimističen, manjšina si zna sama pomagati, v prihodnje mora imeti še več iniciative in borbenosti.

Kot manjšinci bi morali biti na take poteze pozorni. Saj nekateri Slovenci še sedaj branijo kraško lokacijo proste industrijske cone, ki jo predvidevajo osimski sporazumi. Vse italijanske stranke so se izmahnile nekdanji odločnosti in pristajajo na rešitve, ki so tudi za našo manjšino in naše narodno ozemlje sprejemljivejše. Edino vodstvo »naprednih« med nami neomajno zahteva izpolnitev teh napovedi. Zdaj pa bomo menda začeli pozitivno ocenjevati položaj na Koroškem...

moki? Kaj vse so ji dodali in kaj vse odvzeli? Skrbno odberem in dobro pretuhtam, vendar ne pretuhtam vsega. V oblaku moke in sredi kvasa, ki kipi, sem v svojem elementu; tako je moje to opravilo, da ga ne bi odstopila nikomur: pod prsti, pod dlanmi se dvigajo mehurčki in misel teče teče teče. Tako so prve mesile kruh egipčanske žene. Da, na stenah grobnic so stari Egipčani upodobili setev in žetev, mletje moke in vzhajanje ter peko kruha. Potem pa je prišel k njim svetopisemski Jožef, tisti, ki so ga lastni bratje prodali v sužnost, a ga je Bog obdaril s številnim potomstvom. Ti Judje so se od Egipčanov naučili peči testo in njihove žene so že v Mojzeševem času pekle dve vrsti kruha: kvašenega za vsakdanjo rabo in presnega v bogoslužne namene. Tudi Etruščanke so že pekle kvašen kruh, da ne govorimo o Rimljanih!

Kruh nas spremlja skozi tisočletja in velike glave so se ukvarjale s tem božjim darom. Danes so botaniki prepričani, da je »triticum« pšenica, nekje ob Kaspijskem jezeru doma, čeprav so nekateri trdili, da je na Siciliji, ker da jo je tam dobiti tudi v naravi, ne da bi jo sejali. Kitajci so do nedavnega (morda pa so še) bili prepričani, da jo je dobil njihov vladar Ching Nong, in njihov plug ima še danes ime po njem. Pri Arabcih jo je sam angel Mikail, to je Mihael, podaril prvemu človeku, Adamu, ter mu naročil, naj jo prideluje. V Indiji je to učil sam Brahma, pri Egipčanih Izida, pri Grkih Dijana, pri Rimljanih Cerera. Izida, Dijana, Cerera — tri boginje. V vseh časih je človek videl v pšenici nekaj svetega, nekakšen presveti dar in blagoslov zemlje in uničenje pšeničnega pridelka je vselej pomenilo in še pomeni katastrofo za človeka; ponižan, na tleh pohojen kruh je za človeka, ki je človek, še vedno grobost vseh grobosti. Naš vsakdanji kruh: življenje človeku in perspektiva večnosti kristjanu.

Medtem ko spimo, v vseh vaseh, v vseh mestih sveta vzhaja kruh: milijarde encimov izpreminja škrob v sladkorjev destrin in maltozij. Kakšna tovarna, največja na svetu! Maltozij hiti in pripravlja alkohol in ogljikov dvokis, in ta na vso moč napihuje testo, da raste v nabrekle hlebe; tisoče rok polaga kruhe v peči, kjer sladkor temno obarva površino in utrjuje hrustljivo skorjo. Kjer pečejo pošten kruh, je zrak poln dišečega opoja in greje ulice in ceste, ki zvene od zimskega mraza.

Zunaj mesta pa polja spe pod snegom, pod snegom spi zemlja, v zemlji spi pšenica. Resnično spi? Ne spi. Tam klijejo milijarde kalčkov. Klijejo. Prav. A kaj je kliti? To je titansko delo. Kdo je izmeril silo in moč semena, ki poganja? S koreninico tiplje navzdol, s kalčkom rine navzgor: o, kakšen napor! Se kdaj spočije, oddahne za trenutek? Ali začne riniti in rine do vnaprej odmerjene višine? Spodaj kepa — ki je zanj kot gora in jo je treba kakor s svedrom prebiti, ali pa poiskati nakrog pot do ležišč zemeljskih

zakladov; spodaj kepa, zgoraj kamen, ki ovira. O, kakšno natezanje navzgor in navzdol! In končno luč in mnogo več kot luč, bog luči: sonce. In tu se že prične muditi navzgor, navzgor, do cilja, kjer se vrh začenja polniti v zrelo nabitost.

V avgustovskem soncu se bliskajo zrele bilke in pride kovinski robot: požanje, loči zrnje od bilk, olušči pleve; pobliskava in brenči, dokler ni vse obrano in končano.

Sipam moko iz roke v roko: »Si prinesla darove zemlje, ali si samo nje obubožana podoba,« izprašujem. V kotu pa vzhaja kruh. Da bi v vseh hišah sveta vzhajal vsaj tak! Oblikujem kitice in hlebčke, z urezom in brez, delam kruhke na iks, palčice in kolačke, režem s škarjami in rahlo, da se ne bi testo razpihnilo, nekatere namažem z mlačno vodo in posipam s soljo, druge z janežem, tretje s koromačevim semenom, one, ki sem jim zamesila s pehtranom, čudovito diše in jih ne bom posipala z ničemer. Kaj pa je to, pehtran? Aromatična rastlina nežnega vonja in okusa in bo zato tako pripravljen kruh pač pehtranov kruh. Naš vsakdanji kruh. Da bi do vseh miz in vseh ust sveta prihajal vsakdanji kruh ...

MILENA MERLAK

Človek ne živi samo od kruha

*Razsvetljen z besedo odrešenja
se zaveš,
da si božji otrok, Jezusov otrok,
da si otrok Svetega duha,
zaveš se,
da si človek,
človek, ki ne živi samo od kruha.*

*Minljiv si, a s podarjeno večnostjo v svoji duši,
vedno znova si mučen, a z božjo ljubeznijo spet
pozdravljen,
kolikokrat si poražen, a z Jezusovim vstajenjem
spet zmagovit,
velikokrat si oslepljen, a z dotikom Svetega duha
spet spregledaš,
stalno se približuješ in oddaljuješ,
Smislu vseh smislov,
Bistvu vseh bistev.*

*Človek si in božji otrok,
človek, ki ne živi samo od kruha,
zato nočeš nikogar mučiti, oslepiti, poraziti in
ubiti,
noben sočlovek ne postane žrtev tvoje
nečlovečnosti,
ti hočeš drugim pomagati, kot je Jezus tebi
pomagal,
ti hočeš razsvetljevati teme človeškega srca in
duha,
Sveti duh — duh Vsemogočnega je tvoj ključ do
resnice,
je tvoja pot od sveta do neba.*

Pesmi

Rej

I.

Rdeči rej
se rdeči
Teče čas
rdeči rej
povej
kam
kako
zakaj
votel bo še vedno Kras

II.

Veliki rej
mali rej
okrogli rej
hruškasti rej
rumeni
rdeči
vijolični
Rej ob morju
rej ob beli pečini
rej pod previsom
rej jedek med pelinovimi sanjami
iluzionistični rej

REJ KI RASE ZA BUBNIČA

III.

Vinski rej diši
grozdje trepeta
širno morje v šir
krči smrt za nas
Zidek ruši se
trta
kamen
ta dežela belo
vinsko zadiši
trta se iskri
v žarku trepeta
jutri bo pobran
zadnji grozdni rep

Sveti Areh

Med macesni, jelkami
visoka gošča rase

še jasna usa ob jasni se blešči

Blešči se kot davnina
v globelih, na vrheh
pradavne smreke
jeklene čaše
roke trdovratno
rijejo v korenine
stoletne roke
uničevalke
mastne
Areh spi
arnika vlakna proži

Še bi zdravila
rane
Še bi posnemala sonce
v temi
Še bi oznanjala
živo zlato

Arnika vlakna sproži

Vinska melanholija

Noč sinja, belo nebo
novo ljubezen pijano neso.

V vinu rodila
v vinu utonila.
Zvesta ljubezen v zvezde pobegle
naših gora.

Kdor še veruje
naj ne vzdihuje
če prejšnje ideale
k pogrebu neso.

V zelenih daljavah božje bodočnosti

DNEVNIK

XVII.

Renče, 5. januarja 1938

Dobil sem pismo, ki ga je pisala okorna in preprosta roka. Prebral sem ga in ganilo me je do solz. Ker se mi zdi dragoceno, ga preprišem kot je v originalu.

»Tudi Vam, gospod Lado, par vrstic za božične praznike in novo leto, ki bo kakor upam, zares novo, kakor še ni bilo. Novo leto svetega mašniškega posvečenja in nove svete maše, kakor upam, da jo boste imeli v najlepšem mesecu, mesecu največje ljubezni, mesecu presvetege Srca Jezusovega. Želim vam, da bi to božje srce ulilo v Vaše srce obilo svoje ljubezni in milosti in čednosti, saj je to božje Srce vsega lepega in dobrega polno.

Vaša draga sestra Marta Vas mi priporoča v molitev. Hočem to storiti, kolikor mi bo to mogoče, posebno v tem zadnjem letu Vašega študiranja, da bi Vam dobri Bog dal potrebnih milosti za ta veliki in tako potrebni sveti duhovniški stan, ki ga niti angeli niso deležni, dasi so tudi oni ljubljenci božji. Danes smo imeli zadnji dan zornic, to je bilo 22. decembra v naši cerkvi, in danes sem jaz uboga revna stvar, utrgala prvi cvet iz tabernaklja. Tako želim nadaljevati in Vam napraviti čim večji in čim lepši šopek sv. obhajil in sv. maš in ga položiti na Vaš novomašniški oltar po rokah presvete device Marije, če bo božja volja, da dočakamo tisti srečni dan.

Želim, da bi bili sveti, kakor zahteva Gospod od svojih služabnikov, ki jih kliče v ta stan, da bi ostali zvesti v vinogradu Gospodovem in potrpežljivo prenašali težo dneva in vročino do konca.

V to Vam pomagaj Bog in Marija.

Zdaj pa Vas še enkrat pozdravljam in Vam želim morda zadnje vesele in srečne božične praznike, ki jih boste obhajali pri svojih dragih domačih. Oprostite moji pisavi, ki ni mojstrska, ampak pisava zadnje ljudske šolarice.«

Božič 1937

Prav na božični dan pod noč je umrla naša sosedka gospa Ana Škrjanc. V vsej njeni bolezni, ki se je začela kazati v vsej pogubnosti pred enim letom, so ji bili naši doma zelo blizu. Za njeno dušo so lepo poskrbeli. Prav na veliki četrtek je prejela velikonočno sv. obhajilo. Obhajal jo je diakon Gnjezda 1) in jaz sem ga spremljal. Za sveto popotnico so se zanimali le

naši doma. Nekaj dni pred božičem jo je spravil z Bogom mons. Valentinčič. Zlasti mama je bila slednji dan pri nji. V naši družini, zlasti v svoji mami sem imel prelep vzgled krščanske požrtvovalne ljubezni do bližnjega, do bolnikov.

Gospa Dolores, poročena na Dunaju, je hči pokojne gospe Škrjančeve. Ima iskren in prisrčen nastop. Mojo mamo ima zelo rada, skoro tako kot svojo, kot je sama priznala.

7. januarja 1938

Pod noč sem ga obiskal. V njegovi topli sobi sem se dvojno ogrel: telesno in duševno. Še nikoli mi ni bilo pri njem tako prijetno kot tisti večer. Njegova beseda je bila dobra kot kruh in že sama njegova navzočnost me je navdajala z veseljem in s srčnostjo. Tisti večer sva govorila mnogo: o naših kulturnih bojih, o tovariših, o literaturi (duhovnik in literatura) in tudi o . . . . . č. Ko sem prišel iz njegove tople sobe v mrzel večer, bi tako rad zavriskal, da bi se slišalo daleč naokrog, da bi vsi vedeli, kako sem mlad, vesel in pogumen.

12. januarja 1938

Profesor petja v tem lemenatu je danes izrekel približno te-le besede: »Večkrat smo smešni (**ridicoli**), ko hočemo uvesti stvari, ki se ne morejo uveljaviti niti v Rimu.«

Profesor biblike 2) je bil danes zelo potr. Zgražal se je nad tistimi duhovniki, ki tožijo svoje sobrate pri civilnih oblasteh. Citiral nam je kanone, ki take duhovnike kaznujejo. Citiral nam je sv. Pavla, ki v prvem pismu Korinčanom ostro obsoja vsako tožarjenje med kristjani. Njega samega da so tožili antiitalijanstva. Kvestor sam, v čigar hišo zahaja in čigar hčer poučuje, mu je to pravil in mu celo navedel imena takih duhovnikov. In potem — je nadaljeval potr in razvnet — mi pravijo, da sem mizantrop; kdo ne bi bil ob takih razmerah?

15. januarja 1938

Očetov obisk. Jaz sem skoro ves čas molčal, ga poslušal in si ob vsaki novi bridkosti grizel ustnice. Zdaj je v meni težka žalost in zdi se mi, da bom z njo sam, čisto sam.

Zunaj je siv dan. Vsa obzorja so zagnile megle. Platanove, kostanjeve in orehove veje se vzpenjajo v veliki vdanosti pod nebo . . . O kos-

1) Štefan Gnjezda

2) Mons. Dino Spiteri

tanj, kostanj, midva sva v tem sivem dnevu tako silno sama... In pomlad je še tako daleč...

V meni je nocoj silno usmiljenje... Nocoj bi tako rad tolažil, da bi bil potolažen.

Skrbi me, ali me bo stric prosil za sv. Vincencija in ali me bo rektor pustil. Rad bi šel in rad bi ne šel.

Tako lepa sta bila zadnja dva meseca! Zavedal sem se, da sem nekaj dosegel, da se polagoma umirjam in pravilno usmerjam. Še sem se bal surove resničnosti, ki jo bom srečal v življenju, pa sem kljub temu bil vesel in pogumen glede bodočnosti.

Danes zjutraj pri biblični uri so tako čudovito zazvenele v moji duši tiste Kristusove besede, da je prišel na svet za grešnike, da reši, kar se je zgubilo. Če je Kristus prišel na svet prav zaradi grešnikov, da jih reši, bo dal tudi meni moči, da bom pogumno šel isto pot... Božične počitnice so bile tako lepe! To je bilo zadnjič, da sem izpil tako bogat napoj zimskih počitnic. Vilja, božični dan, Brda, Soča, Trenta, Renče, mraz, sneg, gore, petje, vriski, tovariši, iskrenost, zadovoljnost — vse kot lepa, lepa pesem.

Zdaj pa je tu problem, drugačen kot pred dvema mesecema, tudi manj težak, pa vendar...

16. januarja 1938

Ponoči sem nemirno spal. Noč sem prebil v polsnu. Ali pa so bile sanje tako žive. Pa se vendar čutim dovolj močnega, da bom vse to prebolel in problem ugodno rešil.

Ob 3h popoldne

Še en obisk: oče, Zora pa Mira.

Svojo osebnost hočem ohraniti svetlo. Nočem igrati ne komedije ne tragedije. O ne, nočem nekaj takega, kar bi si vse življenje očital: da sem bil v konkretnem primeru neznačajnejš, slabič, da sem poteptal življenje, ki je prosilo pomoči, usmiljenja in razumevanja.

Včeraj in danes sem večkrat mislil na bene-diktinski red. Ne vem, ali je to slabost ali klic.

Ob 6h zvečer

Polagoma prihajam do jasnosti. Sicer je v meni še vedno trpljenje, a jasnejše. Čutim, da mi je obraz v trpljenju vesel in zdrav. Tako je z žitom pred žetvijo in s sadovi pred jesenjo.

20. januarja 1938

Zunaj je modro nebo, kot da bi bila v deželi pomlad. O modro nebo sv. Katarine, o sanje mladega srca. Zdaj je vse le kot spomin.

V tem, da sem se tako odtujil od družine, da ne čutim tiste iskrenosti, kot bi jo mogoče moral, je tudi moja tragičnost.

Danes me je obiskala mama. Glede problema je približno istih misli kot papa. Govorila sva v raztrganih stavkih. Njene oči so bile velike in besede proseče. Sram me je in sila mi je težko, da sem bil med obiskom čudno mrzel in top. O, kolikokrat sem si že na tihem očital, da ne

ljubim dovolj svojih domačih, da sem jim daleč in tuj. In ta problem me še bolj odtuja od njih.

Na sprehodu sem s problemom mučil sebe in tovariše. Saj smo se smejali dovtipom, a vse skupaj je bilo samo ironija.

Pisal sem Marti v Renče dolgo pismo, polno poguma in upanja in svetlobe. Zdaj, po maminem obisku, bi najbrž ne pisal več tako. Radoveden sem, kaj mi odpiše Marta. Sicer pa mi je skoro že vseeno. Zdaj približno že vem, pri čem sem. Stvar je veliko težja, kot se mi je zdela v začetku...

Sveta Neža, 21. januarja 1938

Nebo je še vedno tako lepo modro. Ob Soči smo videli, kako so splezale na vrbinje prve mačice. Kaj ni še prezgodaj? Sonce je močno kot v pomladanskih dneh.

Jaz niham med pogumom, med resnim in mirnim upanjem in med neko bolečo potrlostjo. Noči so nekoliko nemirne in čez dan me muči glavobol.

Obiskal me je stric Gabrijel. Občutil sem toploto in iskrenost njegove besede. Zaradi ekskar-dinacije je vse v redu.

Zanimal se je za mojo novo mašo in mi pametno nasvetoval. Obljubil mi je spalno sobo in kot novomašno darilo misal.

Dobil sem pismo iz Kranja. Mir, zadovoljstvo, pogum, veselje. »Mogoče se (teta Antonija v Ljubljani) veseli zmage, ki sem jo tudi že prebolela...«.

Nedelja, 23. januarja 1938

Zunaj vse diši po pomladi, v meni pa poje bridkost. A danes je moje trpljenje dobro kot jesenski sad. V njem sem spoznal mlado življenje, ki ne živi zase, ampak za druge, za revne. O, ti si lepa kot današnje modro nebo. Delj ko ga gledam, bolj mi ugaja.

Nisem še rešil prvega, prejšnjega problema, ko je prišel drugi, kar čez noč, kot tat v vrt mojih mladih sanj. Danes je pisala Lenčka moji mami: »Sklenila sem ostati v službi kot blagajničarka in sprejeti otroke svojega brata, da jih pripeljem do poštenega kruha. Smilijo se mi. Zadnjič sem srečala na cesti tu v Kranju dva otroka svojega brata, nista me spoznala...«

Tako so šle moje mlade sanje, ne uresničijo se za dolgo vrsto let. V meni je trpljenje, ki ga mogoče ne bom tako lahko prebolel.

Od vsega je ostal prelep spomin, ki se bo vedno vračal in neustavljivo silil na papir.

Ne boš mi pomagala v mojem delu, kot sem sanjal. Mogoče se to zgodi čez dolgo, dolgo let. Takrat bova oba in zlasti jaz veliko bolj umirjena kot zdaj, ko v meni kipi.

Nekaj pa te bom z vso prisrčnostjo prosil — da z veliko ljubeznijo daruješ svojo žrtev in trpljenje Bogu za moj poklic, za moje apostolsko delovanje. Tvoje delo zame naj bo darovanje tvojega trpljenja Bogu.

Še nekaj je, kar mi je prišlo na misel. Mogoče pa je veliko bolje, da se je vse tako zasukalo. Vzemi to kot izraz božje volje. Ali niso mogoče prav tu uslišane tvoje molitve, ko si iskreno molil k Bogu in k presladki Devici Mariji, da bi bila med nami vedno božja ljubezen ... Misel o tvoji novi lepoti, o velikodušni odpovedi bo vedno z menoj in me bo globoko razveseljevala.

**Tvoje dlani
žare kot plamen
iz temne noči.
V njih bele rože cvetó.
Angeli božji
nitke svilene jim tko.**

24.-25. januarja 1938

»O, da mi je priti do svoje podobe!

. . . . . Je.
. . . . . križ!«

O. Župančič

Vse je v neki čudni povezanosti. Pred enim mesecem — točno pred enim mesecem — prisrčnost božičnega večera doma, danes »križ« in resno vprašanje moje »podobe«, jutri praznik spreobrnjenja sv. Pavla.

Zdelo se mi je, da sanjam. Oči so bile motne, usta so se komaj premikala in besede so prihajale iz prečudnih globin. O, kako malo sem se vživel v življenje, v svoje in v tuje.

Več je ljubezni krog mene kot sem si mislil. Napeto se borijo za mojo ljubezen. Mogoče je dozdej nisem pravično razdajal. Ali se nisem preveč zasanjal glede L ... In vendar je bilo to samoumevno in tisti, ki so mi blizu, so to pravilno razumeli. Ali ni bilo preveč zlahtnega napoja? Med L in M bi lahko prišlo do mučne napetosti.

Trpim. Od vsega lepega je na dnu srca ostala tudi grenka kaplja pelina. Pa so mi rekli, da bo v življenju dosti takih slučajev.

Razmerje do domačih. Ne išči čustva in si ne očitaj, da ga nimaš. To vse je naravno, to mora priti, ker je razlika med teboj in njimi. Nastopili so problemi, ki so te oddaljili od družine. Zlasti mati trpi zaradi tega ... Da boš vračal ljubezen, boš moral prisiliti svojo voljo. To ne pride več samo od sebe in tudi iz čustva ne. Zdaj bo bolj kot čustvo nastopil razum.

Literatura. Proza. Študij. Pastoracija. Ravnovesje.

Pa še o trpljenju naših duhovniških mater sva govorila in o problematiki njihovih sinov. O tem, kako se materi otrok **nujno** odteguje in slednjič odtegne: problem, ki v naši literaturi še ni orisan. Omenil mi je tudi slučaje in doživljaje iz svojega življenja.

O, sinočnje ure so bile dragocene, zdrave, dobre kot kruh. Čakal je, da pridem na dan s problemom glede mojih domačih. Že dolgo časa

mi je staval indirektna vprašanja. Čakal je, ker se ni hotel vsiljevati. Čutil sem, kako mi je razbijalo srce v tistih trenutkih, preden sem povedal svoje težave. Potem so se njegove besede kar utrgale nekje iz dna. Pravil je o materi in o materah, o svojem domu. Življenje, ki živi z vso zavestjo duha in srca ...

Ko sva se poslovila, mi je dal roko. Oba sva krepko stisnila z eno mislijo v srcu: »Fant, razodel si se, razumem te v iskanju in trpljenju, pokazal sem ti smer in pot, po kateri ti je hoditi ...«.

O, niso bile izgubljene tiste ure. Sam je pripoznal, da čuti potrebo tudi po takih urah.

25. januarja 1938

Na vse, kar se je zgodilo, sem napisal Lenčki sledeče pismo.

... »Bodi brez skrbi, vse prav razumem, četudi me boli. Skupno s teboj sem tudi jaz vesel. To pa ni tisto hrupno zunanje veselje, ki pride in izgine, ne prinese pa ničesar. To je močno in svetlo veselje naših src in naših duš, kljub vsemu trpljenju in neprilikam življenja. Njegova sestra je resnost.

Želela si si družine: zdaj jo imaš. (Pa še to: humor [»mladina«] te ni niti tu zapustil — to je dobro). Želim ti le eno: velike ljubezni. Če bo ljubezen velika in prava, boš srečna in vesela — tudi v trpljenju. Pojdi na to pot tako, kot da te pošilja sam Kristus Gospod.

Zakaj se je vse tako zasukalo? Mogoče je bolje tako. Vzemiva vse to kot božjo voljo, ki mnogokrat ni ista kot naša, celo nasprotna je in zato nas boli. Pa je božja volja kljub vsemu najboljša, edino prava, osrečujoča.

Že od začetka se mi vsiljuje še ena misel. Ali niso zdaj uslišane moje molitve, s katerimi sem prosil, da bi bilo med nami tremi vedno tisto zlato razmerje, ki ga hoče Bog? Ta misel me zdaj boli, ker sem pač človek in sem mislil in želel po človeško, pa je zdrava in dobra.

Mislil sem in želel sem, da bi mi bila ti v pomoč pri mojem delovanju. Zdaj bom moral drugače računati. Vsak izmed naju bo odslej imel drugačen delokrog: oba sta lepa in sveta, drug drugega se dopolnjujeta in se preko razdalje združujeta v istem končnem cilju — v Bogu.

Imam pa do tebe takoj tu ob začetku najine predrugečane poti toplo željo. Ker mi ne boš pomagala z materialnim delom, daruj Bogu za svetost in rodovitnost mojega poklica svoje novo in nepričakovano — trpljenje. Prepričan sem, da to tiho žrtvovanje mnogokrat veliko bolj pomaga kot pa zunanje delovanje. Ker vem, da rada daš in znaš dati — tvoj zadnji vzgled, ko se vsa žrtvuješ za otroke svojega brata, mi to lepo potrjuje — sem te tako odkrito prosil za to dobroto.

Da ti ostane naš in še zlasti moj bodoči dom na stežaj odprt, je samo po sebi razumljivo.

dalje na naslednji strani ■

staro in novo O NARAVI IN ČLOVEKU staro in

BALKAN, ali točneje širna področja današnje Bolgarije, Grčije, Romunije in Jugoslavije, postaja za arheologe in zgodovinarje vsak dan zanimivejši.

Vse namreč kaže, da je bilo to ozemlje za kar 3000 let (od 6500 do 3500 pr. Kr.) sedež visoke civilizacije miroljubnih preindoevropskih ljudstev. Z naskokom nekaj tisočletij pred severno in zahodno Evropo je tu cvetelo poljedelstvo in živinoreja. Lončarstvo, podobno kretskemu, se je že nagibalo k pravcati umetnosti.

Ti staroselci so prebivali že v pravi mestih, ki pa so vsa bila neobzidana, čistili so boginjo rodovitnosti in tudi sami izvajali matriarhat. In največja senzacija: na kulturnih predmetih, posodah in ploščicah so arheologi odkrili kakih 200 različnih znakov, hieroglifsko pisavo torej, ki od daleč spominja na kretsko, a je od nje tri tisoč let starejša!

Nomadski jezdec Kurgani, predstraža Indoevropcev, so to kulturo tako temeljito uničili, da jo šele sedaj po dobrih 5000 letih začnemo slutiti.

*
**

Kdor (športnik, šahist, i.p.d.) se ob končanem TURNIRJU znajde na dnu razpredelnice, se pogosto tolaži takole: res je, da sem zadnji, a premagal sem A-ja, ta je premagal B-ja in ... ta je premagal samega prvaka.

Kdaj se zgodi, da zadnji »preмага« (seveda v pravkar povedanem smislu) prvega?

Če vsakdo z vsakim igra po eno tekmo, katere izid pa mora

biti odločen, če so torej remiji prepovedani (tako je menda na teniških turnirjih, ni pa na šahovskih), je na vprašanje možno odgovoriti brez posebnega računanja. Najprej se moramo vprašati: koliko udeležencev šteje turnir? Recimo, da 10. Dalje: koliko točk je nabral prvi? Recimo, da 7. In končno: koliko zadnji? Recimo 3.

Ne da bi karkoli računal in ne da bi poznal druge podrobnosti lestvice, lahko trdim: zadnji bo »premagal« prvega. To se zgodi, kadar je kot v našem primeru razlika točk med prvim in zadnjim ($7 - 3 = 4$) manjša kot je polovica udeležencev (5).

Ostanimo kar pri istem primeru, le vživimo se tokrat v turnirskega zmagovalca. Njegove duševne muke so take vrste: res sem zmagal, vseeno me moti, da sem izgubil dve tekmi, prav s tistima dvema ...

Kako naj ga potolažimo?

Tako, da mu povemo, da je »posredno« premagal tudi njiju. In da zato ni treba, kakor je bilo treba pri zadnjem uvrščenem, poiskati celo vrsto »posrednikov«, ne: zadostuje en sam. Z drugimi besedami: prvi uvrščeni je vse tekmece ali neposredno premagal, če pa je s katerim (x) izgubil, je zagotovo premagal nekoga, ki je x-a tolkel. Če ne v eni etapi, z eno tekmo, je torej vsakega odpravil »v dveh etapah«.

Toda najbolj zanimivo je, da ni prvi uvrščeni edini, ki se lahko pobaha s takim dosežkom. Dokazati se da, da obstajata vsaj še dva tekmovalca, ki najpozneje »v

dveh etapah« »premagata« vse druge.

*
**

Že nekaj časa in za skoro vse je VESOLJNI POTOP to, kar je dejansko bil: ne katastrofa planetarnih razsežnosti, ampak zemljepisno omejena nezgoda.

Oprti na sodobno znanost lahko nekdanjim privržencem nasprotnega mnenja res očitamo pomanjkanje odprtosti, vendar vzdržimo se poroga! Porog je sploh zelo dvorezno orožje. Mar se ni Voltairu, ki je v okameninah rib na vrhovih gora hotel videti ostanke malic pobožnih romarjev, porog obrnil proti njemu samemu? Saj je bil še dlje od resnice kot dobesedno v sveto pismo verujoči »pobožni romarji«, ko je zanikal, da bi bili hribi kdaj pod morjem.

Mimo vseh polemik, ki so jih omogočili nekdanji nižji razvoj znanosti, vmešavanje teologov, v kar niso bili poklicani, in vseprisotne človeške strasti, kot je trma, se danes poudarja velikanska zasluga, ki jo je debata o vesoljnem potopu imela za napredek znanosti.

Ob njej sta si obe strani brusili orožje. Hoteč druga drugo smrtno zadeti sta iskali pri nasprotniku ranljive točke. Ob vprašanjih kot: le kako so vse živalske vrste našle prostora v Noetovi barki? kako so se mogli volkovi pritepsti iz Evrope v Ameriko? so nove in stare znanosti, geologija, paleontologija, zoologija in botanika dosežale polnoletnost.

V zelenih daljavah božje bodočnosti

Tvojo velikodušno oblubo rad sprejemem, ker sem prepričan, da Ti s tem napravim veliko veselje ...

Pri nas že vse diši po pomladi: popoldne študiramo pri odprtih oknih, pred enim tednom smo

videli ob Soči prve bele mačice. Zdi se mi, da so prezgodaj vzbrstele. Prvi mraz jih bo ožgal in uničil — kot najine načrte. Vendar pa upam, da se v pravi pomladi vse še enkrat pravilno in lepo razcvete.

(dalje sledi)

Koncerti božičnih pesmi

Tradicija božičnih koncertov se je v naših krajih že tako uveljavila, da bi nam za praznike kar nekaj manjkalo; če jih ne bi bilo. Povsod, kjer so z njimi začeli, se jim ne morejo več odpovedati. Ljudje jih namreč pričakujejo. Tako so bili tudi letos božični koncerti v Ukvah v Kanalski

dolini, v Gorici, Nabrežini, Sv. Križu pri Trstu, pri Sv. Ivanu v Trstu in v stolnici sv. Justa, ZCPZ s Tržaškega je svoj letošnji božični koncert ponovila v Boljuncu. Božični koncert so letos imeli tudi na Miremškem Gradu pri Gorici.

Na božičnem koncertu zbora ZCPZ v Boljuncu so med odmorom razdelili nagrade otroškega slikarskega ex tempore na božično tematiko. Koncert in ex tempore je organiziral mladinski dom Boljunec.

SMRT ZAVEDNE SLOVENKE

Iz ZDA je dospela vest, da je 13. septembra lani umrla Marie Prislund, zavedna Slovenka, pisateljica člankov in knjig ter ustanoviteljica Slovenske ženske zveze. Pokojnica se je rodila 20. junija 1890 na Rečici v Savinjski dolini. Slovenska ženska zveza izdaja svoje uradno tiskano glasilo »Zarja—the Dawn«.

MLADINSKI ZBOR V ŠTANDREŽU

Sredi decembra so z lepo pevsko revijo otroških zborov z Goriškega proslavili 25-letnico delovanja mladinskega zbora v Štandrežu. Prireditelj, na kateri so nastopili štirje mladinski zbori, je pripravilo prosvetno društvo »Štandrež« v domu »Anton Gregorčič«.

Verski tisk v Sloveniji

Slovenske škofije bodo letos drugič praznovala januar kot mesec verskega tiska. Običajno je bil to december, vendar smo v zamejstvu že posvečali prvi mesec v letu temu pomembnemu vidiku cerkvenega življenja. Geslo letošnjega meseca verskega tiska se glasi »Verski tisk nas povezuje in oblikuje.«

Mesečnik Ognjišče je ob tej priložnosti posvetil prilogo pomembnejšim verskim publikacijam v republici Sloveniji. V zapisu lahko beremo, da imajo naslednje razveseljive naklade: mladinski mesečnik Ognjišče 90.000 izvodov, otroški mesečnik Mavrica 50.500,

list za bolnike Prijatelj 8.000, tednik Družina nad 100.000, pastoralna revija Cerkev v sedanjem svetu 2.300, revija za duhovnost Božje okolje 2.700, frančiškanski mesečnik Srečanja 3.000, časopis za študente in izobražence Bilten, ki izhaja osemkrat letno, pa 4.300.

Pratika, ki jo izdaja Zadruga katoliških duhovnikov v Ljubljani, je letos izšla v nakladi 95.000 izvodov, zbirka celjske Mohorjeve družbe pa v nakladi okoli 50.000 izvodov.

To seveda še ni ves tisk, saj manjkata reviji Znamenje in Bogoslovni vestnik ter vrsta manjših in krajevnih listov.

SEMINAR ZA MLADE BENEČANE

Zveza slovenskih emigrantov iz Benečije je priredila v zadnjem tednu decembra seminar za mlade izseljenke. Končal se je z okroglo mizo političnih predstavnikov, ki so spregovorili o gospodarski politiki dežele Furlanije-Juljske krajine, o vprašanih obnove potresnih področij, o izvajanju osimskih sporazumov, o priznanju narodnostnih pravic beneškim Slovincem. Z ozirom na prireditelje, udeležence in obravnavano problematiko pa je popolnoma nerazumljivo, da so bili povabljeni k sodelovanju ob okrogli mizi le naslednji deželni tajniki: Braida za Krščansko demokracijo, Rossetti za komunistično stranko, Bravo za socialiste in Bianchi za socialdemokrate. O slovenski stranki ne duha ne sluha.

NAGRADA

dr. JOŠKA TISCHLERJA

Novembra lani so na slovnostni seji Krščanske kulturne zveze v Celovcu podelili prvo Tischlerjevo nagrado glasbeniku Lajku Milisavljeviču za »požrtvovalno delo na področju zbiranja narodnega blaga in ohranjanja slovenske ljudske pesmi na Koroškem kakor tudi za koncertno predstavljanje te pesmi.«

Nagrado je izročil podpredsednik KKZ dr. Janko Zerzer.

MATIJA TOMC — OSEMDESETLETNIK

Na božični dan je praznoval 80-letnico rojstva duhovnik, skladatelj Matija Tomc. Zelo važen je njegov opus tako z vidika cerkvene kot svetne pesmi. Vse njegovo ustvarjanje pa je tesno povezano s slovensko ljudsko pesmijo.

»SLOVENSKI ŠOPEK«

Otroški zbor »Slovenski šopek« iz Mačkolj, ki ga vodi požrtvovalna učiteljica Ljuba Smotlak, praznuje letos 10-letnico obstoja. Jubileja so se simpatični pevci in pevke spomnili s koncertom v gledališču Franca Prešeren v Boljuncu.

Pomembna dejavnost DSI

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je ob prehodu v novo leto nadaljevalo z rednimi sestanki ob ponedeljskih zvečer. 10. decembra je bil gost v društvu Franček Križnik iz Ljubljane, ki je predaval o temi »Meje in možnosti marksistične kritike religije«. Naslednji ponedeljek pa je v pripravo na božične praznike nastopil Tone Bedenčič. Podal je duhovno misel, kateri je sledil razgovor prisotnih. Prvi ponedeljek v novem letu je društvo posvetilo dvema izvirnima knjigama: Saša Martelanc je predstavil Vinka Beličiča knjigo Prelistavanje poldavnine in Franca Jeze fantastično zbirko novel z naslovom Nevidna meja. Obe knjigi sta izšli v letošnji knjižni zbirki Mohorjevega koledarja v Gorici. V ponedeljek, 14. januarja, je

prof. Vladimir Murko iz Ljubljane predaval o temi Prispevek slovenskih znanstvenikov k evropski kulturi. Predavatelj se je ustavil predvsem pri osebnostih, ki so že v najstarejši dobi dale svoj prispevek k evropski znanosti in umetnosti. Večino teh slovenski leksikoni in literarne zgodovine ne upoštevajo, češ da niso bili Slovenci. Prof. Murko pa dokazuje nasprotno: da je bila slovenščina že v srednjem veku razširjena in v rabi tako v meščanskih kot v plemiških krogih in da so bile premnoge kulturne osebnosti slovenskega rodu, a so — recimo — pisale v latinščini, kot je bila tedaj razširjena in običajna naveda ne samo za slovenske izobražene ljudi.

Pogled v Peterlino dvorano v Trstu med predavanjem pisatelja Alojza Rebule, 3. decembra lani.

† FRANC TERPIN

Na božično vigilijo so v Števerjanu pokopali zavednega Slovence in sposobnega gospodarstvenika Franca Terpina. Odšel je k Bogu v 74. letu starosti, kmalu po smrti svoje žene. Pokojni Terpin ima veliko zaslug za kulturno, politično in socialno rast števerjanske občine. Znano goriško trgovino s kmetijskimi stroji, gi nosi njegovo ime, vodo dajo njegovi sinovi.

ERIH PRUNČ NAGRAJEN

Dežela Koroška, ki vsako leto nagraduje strokovnjake za njihovo delo na umetnostnem, literarnem, glasbenem in znanstvenem področju, je za leto 1979 med drugimi nagradila tudi univ. asistenta dr. Eriha Prunča za njegovo delo pri »Odru mladje« in pesniško zbirko »Tihožitja«

† PAVEL KERNJAK

V 80. letu starosti je 15. decembra umrl na Koroškem skladatelj Pavel Kernjak, avtor pesmi »Rož, Podjuna, Zila« in »Mojceje«. Po njegovi zaslugi je koroška pesem doživela izreden razmah in popularnost.

Zbor ritmičarjev iz Stranj pri Kamniku je v gorenjskih narodnih nošah takole stopal v bazovsko cerkev, kjer je pod vodstvom župnika Franceta Gačnika izvajal ritmično mašo na zahvalno nedeljo, 4. novembra lani.

P. ROMAN TOMINEC OSEMDESETLETNIK

V bežigrasjski župniji v Ljubljani so 13. januarja svečano proslavili 80-letnico p. Romana Tominca. Slavljencec se je rodil 12. januarja 1900 v Ljubljani, vstopil je v frančiškanski red in študiral na teološki fakulteti. Od leta 1952 predava krščansko in liturgično umetnost na ljubljanski teološki fakulteti. Leta 1967 je predaval na študijskih dneh v Dragi na temo Vloga krščanstva pri oblikovanju narodne zavesti in kulture v 1200 letih.

† ANTON OCVRK

V začetku letošnjega leta je v Ljubljani umrl prof. Anton Ocvirk, redni profesor za zgodovino svetovne književnosti in literarno teorijo na filozofski fakulteti univerze v Ljubljani. Rodil se je 23. marca 1907 in je bil od leta 1964 redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

Mladi v SKK so konec leta preživeli v znamenju praznikov. Pripravili so miklavževanje in silvestrovanje, pred prazniki pa jih je v božično skrivnost uvedel župnik Lojze Župančič. V soboto, 12. januarja, je predavala o spolni vzgoji dr. Metka Klevišar iz Ljubljane. Njenemu podajanju je sledilo lepo število mladih, ki so tudi oglasili v debati. Naslednjo soboto je klub pripravil večer komičnega filma. Tako se prepleta resno in koristno z zabavnim. Sestanki klubovcev so vsako soboto ob 19. uri.

Starodavni slovenski lik

MARIA IN SOLIO

Rajni msgr. Rudolf Klinec je leta 1955 izdal pri Goriški Mohorjevi družbi daljšo študijo pod naslovom »Marija v zgodovini Goriške«. V njej navaja številne zgodovinske dogodke, opiše Marijine božje poti na Primorskem kot Sv. Višarje, Staro goro, Sveto goro, čase turških navalov, razširjanje protestantstva, Karmeljsko Mater božjo na Kostanjevici, Marijine bratovščine, hude čase jožefinizma, Marijina romanja, Rožo Skrivnostno v Krminu, Marijo na Barbani in toliko drugih zgodovinskih podatkov.

Iz te nadrobne študije izhaja izreden pomen, ki ga je imelo Marijino češčenje v Oglejskem patriarhatu t.j. v Furlaniji in na Primorskem v vseh stoletjih naše zgodovine. Še posebno pa Marijino Vnebovzetje, kateremu je bila posvečena patriarhova stolnica v Ogleju (1031) ter najvažnejše matične farne cerkve kot v Kanału, Medani, Tolminu, Kobaridu, idrijski Fari, furlanski Fari, v krajih Villa Vicentina, Visco, Romans itd. Obljubne Marijine cerkve so posejane na gosto tako po Slov. Benečiji, kot po Vipavskem, Krasu, Pivki, Planotah, po Tolminskem, kar priča o izrednem Marijinem češčenju, ki je dajalo močan pečat duhovnosti, življenju in čutenju primorskih ljudi.

V tem zgodovinskem sosedju Marijinega češčenja izstopajo svetogorski dogodki, ki odjeknejo daleč preko meja goriške dežele. Za kakšne čase in kakšne namene je tedaj šlo, nam v omenjenem delu tenkočutno preceni in razloži msgr. Klinec:

Luteranstvo je proglasilo neizprosno boj Marijinemu češčenju. Materi Gospodovi je zanikalo njene izredne milosti in odlike, zlasti njeno brezmadežno spočetje in učinkovitost njene priprošnje pri Bogu. Protestantje so očitali, da je Marijino češčenje nova oblika poganstva in zato pregrešno. Ti nizki napadi na čast Matere božje so izzvali silovit odpor: papeži, svetni in redovni učenjaki, pa tudi preprosti verniki so se dvignili v obrambo Brezmadežne. Borba med katoličanstvom in luteranstvom je bila istočasno borba za Marijino kraljevanje v Cerkvi in dušah.

Marija ni ostala v tej težki borbi navadna opazovalka, temveč je osebno stopila v boj, tako da smemo upravičeno trditi, da niso bili niti papeži niti cesarji, ne škofje in ne svetni knezi, ki so v sedanji Italiji in Sloveniji zatrli luteranstvo, temveč Devica Marija... Kot premodra vojskovodinja je s čudežnimi prikazovanji posegla tja, kjer je bila borba najbolj vroča, in si postavila na najbolj ogroženih postojankah romarska svetišča za nezavzetne utrdbe katoličanstva... Motta di Livenza (1510), Castel Leone del Cremonese (1511), Sanseverino v Romanji (1519), Treviglio Milanese (1522), Brescia (1526), Pistoia (1534), Savona (1536), in končno Skalnica - Sveta Gora (1539).

Bilo je leta 1539 — piše nadalje msgr. Klinec — ko je papež Pavel III. zaukazal oglejskemu patriarhu Marinu Grimani, naj zatre luteranstvo v škofiji. Urška Ferligoj iz Grgarja je neke sobote pasla čredico vrh Skalnice. Nenadoma se v zlatih oblakih prikaže Devica Marija z Detetom Jezusom v naročju in ji reče: »Povej ljudstvu, naj mi tukaj hišo pozida in me milosti prosi!« Marija si je tako izvolila Sveto goro za svoj prestol, da bi slovenskemu ljudstvu delila milosti, predvsem zvestobe katoliški veri. Svetogorska božja pot, kamor je Marija povabila vse naše ljudstvo prosit milosti, je tako postala žarišče Marijinega češčenja v deželi, branik katoliške vere, nebeška zastava luteranskega poraza.

Leta 1544 je že stala na Skalnici veličastna cerkev iz rezanega kamna s tremi ladjami. Patriarh Grimani je leta 1545 poslal na Sveto goro podobo Marijino, ki jo sedaj častimo kot svetogorsko Kraljico. Nadvojvoda Karel je leta 1565 izročil upravo svetišča bosanskim frančiškanom, ki so se umaknili pred Turki.

Frančiškani so s svojim pobožnim življenjem visoko dvignili ugled Svete gore, ki je zaradi obilnih milosti in čudežev tako zaslovela, da so trumoma prihajali romarji iz Furlanije, s Krasa, iz Istre, Dalmacije, s Hrvaškega in Štajerskega, s Koroškega in Kranjskega. Protestantje so ob tolikem Marijinem češčenju besneli. Kranjski stanovci so že leta 1541 — samo dve leti po prikazovanjih — predali v Lincu cesarju Ferdinandu I. naslednjo pritožbo:

»V zadnjem času se je osnovalo romarsko svetišče nad Solkanom v goriški pokneženi grofiji in tjakaj zahajajo množice vseh dežel in jezikov. Trdijo, da so tamkaj spregledali slepci in ozdraveli kruljavi. Vse to pa je le malikovanje in zavajanje navnežev. Bilo je že prepovedano, naj nihče tja ne roma in ne išče čudežev. A zaman! Zatorej naj se zaradi božje časti podobna romanja prepovedo...«

Toda pobožnega dotoka ljudi na Sveto goro ni mogel nihče ustaviti ...

Vladne reformacijske komisije, ki so delovale na osnovi ukazov nadvojvode Ferdinanda (kasneje cesarja Ferdinanda II.) o izgonu luteranskih predikantov (1598) in meščanov (1599), za Primorsko sploh niso prišle v poštev, ker je bila dežela že docela katoliška. S tem je bila odstranjena nevarnost od slovenskega naroda, da bi se razbila njegova enotnost in da bi se razcepil na dva dela ...

Vidimo torej, kako silnega pomena je bila Sveta gora tako z verskega, kot narodnega - zgodovinskega stališča v enem najbolj kritičnih trenutkov njegovega obstoja. In po-

čuk na obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

SENZACIONALNO: ČUK SPREJET PRI L. BREŽNJEVU

Objavljamo v ekskluzivi razgovor, ki ga je na starega leta dan 1979 imel naš Čuk z L. Brežnjevom v Moskvi. Razgovoru sta na sovjetski strani prisostvovala A. S. Suslov in N. P. Šaljapin, na čukovski strani pa Pepo iz Koludrovice in Drejc iz Padrič.

ČUK: Dober dan pri naših!

BREŽNJEV: Smrt ameriškemu imperializmu!

ČUK: Pa srečno novo leto! Zdravo, zdravo!

BREŽNJEV: No, kako je kaj, Čuk?

ČUK: Ti imaš opraviti z Afganistanom, jaz pa s Tržaški-stanom.

BREŽNJEV: Tam si organiziral proslavo Stalina: je res?

ČUK: Pa ne boš rekel ti, ki si Stalinu tako rekoč izpod pazduhe skočil, da je ob 100-letnici ni zaslužil?

BREŽNJEV: Gre za način, tepec! Za taktiko! Saj tudi jaz ženem naprej Stalina, ampak na tihem. Ne pa tako, da se vsa reakcija preplaši in razkodikada!

ČUK: Na tihem! Ampak zakaj na tihem? Na tihem delaj ti, ki si na oblasti. Meni ni treba. Vsaj dokler ne pridejo na vrh naši.

BREŽNJEV: Kvečjemu si bodo tisti vaši evrokomunisti priborili kakšno poštno ministrstvo, da se bo reakcija samo smejala.

ČUK: Jaz tudi pravim Berlinguerju: ti, Riko, zahtevaj samo dvoje, samo policijo in vojsko, vsa druga ministrstva pa lahko prepustiš tudi kakšnim monsinjorjem iz Vatikana!

BREŽNJEV: Veš kaj, Čuk, nimam preveč časa.

ČUK: Zdravstvo bi jaz sploh dal kakšni nuni: to bi bil leninizem!

BREŽNJEV: Na sejo moram v zvezi s Pakistanom. Čemu si torej prišel?

ČUK: Po pomoč!

BREŽNJEV: Kakšno?

ČUK: Sprašuješ? Pomoč daješ Madžarski, pomoč daješ Češki, te dni Afganistanu. Saj te je eno samo razdajanje. Saj boš izkrvavel kot pelikan!

BREŽNJEV: To je hudič, če je na svetu toliko pomoči potrebnih!

ČUK: Saj, potrebni so Angolci, pa Mozambičani, pa Etiopci, pa Afganci, tržaški Slovenci pa ne! Njim se cedita med in mleko!

BREŽNJEV: Kaj hočeš reči s tem? Pa menda ne, da naj pridem z Antonovi na pomoč tudi vam?

ČUK: Naj pridemo torej mi na pomoč tebi s kakšnim vagonom kavbojk?

BREŽNJEV: Priti na pomoč tržaškim Slovencem! To je lahko reči, Čuk.

ČUK: To je vprašanje politične volje. Recimo afganistanske volje. Ali jo imaš ali je nimaš.

BREŽNJEV: No, pomočiljubna volja bo še ostala, kolikor je ne bo ovirala tista Carterjeva koruza. Odpovedal nam jo je, baraba, saj veš?

ČUK: Veš kaj: ti bi s posebnim ideološkim tečajem zabil v glave sovjetskim prašičem, da ne smejo živeti, da jejo, ampak da morajo jesti, da živijo.

BREŽNJEV: Mojo pomoč hočeš torej! Ampak jaz nisem Hitler, da bi nekam vdiral. Jaz vdrem samo, če me nekdo pokliče.

ČUK: Pokličem te jaz, Čuk, pa Pepo iz Koludrovice in Drejc iz Padrič: komitet je tu!

BREŽNJEV: Kako pa naj pridem v Trst? Vmes je Jugoslavija, dorogoj!

ČUK: Toliko zemljepisa znam tudi jaz, Čuk. Toda ali ne misliš priti na pomoč tudi Jugoslaviji?

BREŽNJEV: Ni tako lahko, kot si ti predstavljaš.

ČUK: Jaz bi napravil takole: zapodil bi nekaj tankov v Prekmurje, potem frk revolucionarno čez Celje in Ljubljano, pa bi bila pomoč tu! In mi te lepo počakamo na Fernetičih. Z nabrežinsko godbo in partizanskim pevskim zborom!

BREŽNJEV: Kaj pa bi rekel vaš evrokomunizem?

ČUK: Jaz mislim, da tam okrog DELA ne bi bili preveč nesrečni, če prideš.

BREŽNJEV: In PRIMORSKI DNEVNIK?

ČUK: Vrag si ga vedi, če bi se res vrgel v morje od obupa.

BREŽNJEV: Pa radio TRST?

ČUK: Nekaj reporterjev bi iz evrokomunizma frknilo v aziokomunizem, pa bi bilo!

BREŽNJEV: In potem?

ČUK: Par tankov sredi Opčin, par tankov po Carduccijski, kakšen buldožer na Piazza Unità, pa je! Mi podarimo vsakemu tankistu po dva para kavbojk, zanj in za ženo, pa je! Bratstvo in edinstvo!

BREŽNJEV: Pa če bi kakšna Slovenska skupnost začela kaj rovariti tam v grmovju pod Volnikom?

ČUK: Ti daj meni samo pol helikopterja pa eno moko cunjo, pa bo tistega rovarjenja v pol ure konec!

BREŽNJEV: Prej moram urediti v Afganistanu, kjer se neki hribovci gredo sveto vojno. Potem je na vrsti Pakistan. Potem vpijejo po pomoči naftni vrelci v Iranu. Šele potem pridejo na vrsto drugi pomoči potrebni.

ČUK: Saj sem vedel, da bomo mi zadnji. To je zmeraj tako! Od moje none naprej!

BREŽNJEV: Pa saj boste imeli vsak čas na vladi komuniste. Namesto pomoči boste imeli samopomoč. Ni isto?

(Čuk vstane)

ČUK: Pridi, Drejc. Pridi, Pepo. Poleg Brežnjeva je na svetu še kdo, ki kaj zmore. Na svetu je tudi kakšen Dengpsiao-king. Zdravong, tovariš Brežnjevi! Smrt-ing hegemoni-stikjang!

zasmehindobrovoljozas

Časnikar intervjuja sto let starega moža, ki je po poklicu grobar.

»Da, da, dočakal sem sto let, ker sem vse življenje trdo delal.«

Časnikar: »Kaj vas pa danes posebno veseli?«

Stoletnik: »Da nimam nobenega sovrstnika — vse sem že pokopal.«

***

Dva kmečka fanta prideta v muzej in obstaneta pred kipom rimskega gladiatorja. Kipu je manjkala ena noga, obraz je bil na več krajih poškodovan. Na podstavku je pisalo: Zmagovalec.

»Prmej,« pravi France, »kakšen je bil šele tisti, ki jih je dobil, če je ta zmagovalec.«

***

Babica reče vnučku: »Če jaz zazeham, si dam roko pred usta.«

»Meni ni treba,« odgovori vnuk, »imam še vse zobe.«

***

Velik skopuh poslušaj pridigo o brodelnosti in ljubezni do bližnjega.

»Krasno ste povedali,« reče po maši župniku, »veste, da se mi je kar zahotelo, da bi stegnil roko in prosil miloščino.«

***

V zaporu. »Zakaj si ti notri?«

»Ker me ne puste ven.«

Dva moža, katerih ženi sta bili na počitnicah, se srečata in si zaupata težave.

»Kako pa ti napraviš, ali si kuhaš sam?«

»Kupil sem si kuharsko knjigo, a se mi nič ne posreči.«

»Razumem, vse je tako komplicirano!«

»Seveda, vsak recept se začne: »Vzemite čist krožnik...«

***

Med filmanjem poročnega obreda režiser zakriči na igralca-ženina: »Hudiča, ne držite se tako kislo, saj ni prava poroka!«

***

»Ali si slišal, kaj je naredil Jure? Šel je delat!«

»Ne?! Saj sem vedno trdil, da je za denar vsega zmožen.«

***

»Kako dolgo si bil včeraj v gostilni?«

»Do polnoči.«

»Ne laži! Kolega je povedal, da ste bili do štirih.«

»Da, ampak to je bilo že danes.«

***

»Fantek, je ata doma?«

»Ne.«

»Kam pa je šel?«

»Ga grem vprašat.«

Počitniški dom »Pri sestrah«

vas vabi na Belopeška jezera

Naslov: 33010 BELA PEČ - FUSINE V. R. via Laghi 1

Telefon 0428/61027 - 059/695791

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

POSEBNI POPUSTI !!!
OBIŠČITE NAS !!!

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

T R S T

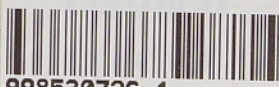
Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 571326

CENA 700.- LIR

č 67

II 117 986₁₉₈₀

998530726, 1

COBISS

V prejšnji številki ste prejeli postne položnice za poravnavo naročnine. Številni naročniki ste jo takoj uporabili. Takoj ob začetku leta beležimo številne podporne naročnike. Tu so imena tistih, ki so naročnino »zaokrožili« navzgor, na 10.000 Lir:

Marijan PERTOT, ANTEK, Boris KURET, Vida LEGIŠA, Nada Pertot, Vilma KOBAL, Angela SMOTLAK, Jožefa SUSIČ, Ivan KRETIČ, Olga TERČON, Josipina MAHNIČ, ŠOLSKE SESTRE v Borštu, Franc MOZETIČ, Karel SANCIN, Jože STRAIN, Jože STRANJ, Dario ZLOBEC, Adrijana KRAPEŽ, Iva PUNTAR, Boris ČOK, Marko UDOVIČ, SLOVENSKA PROSVETNA MATICA; vsi s Tržaškega; Mirko HME LJAK, Marija ŽGAVEC, Roman DI BATTISTA in Harjet DORNIK z Goriškega; Marija WUDENIG iz Ukev; Arduino CREMONESI iz Vidma; Marija ELBACHER ANGELI iz Pagnacca.

Po 15.000 Lir so nakazali: N.N., Diomira BAJC, Jože JAMNIK, Franc KAKEŠ in Stanislav SOBAN iz Trsta, Mirko BREZIGAR iz Vicenze, N.N. iz Trsta.

Do začetka januarja so darovali za tiskovni sklad MLADIKE: M. Tavčar 500 Lir, J. Hervat 1.500, P. Jazbec 500, A. Purger 3.500, N.N. iz Trsta 30.000, V. Mirt 2.400; Ingrid in Joži ob svoji poroki 25.000 Lir; Zora in Alojz Rebula v spomin na gospo Angelo Kacin 20 tisoč lir; Mario Soban v spomin na Tončija Jazbar 50.000 lir.

Tudi letos smo nekaterim bralcem, ki so nakazali višje vsote, beležili pribitek v poravnavo nekritih prejšnjih letnikov, zaradi česar njihovo ime ni navedeno med podporniki oz. onimi, ki so darovali za tiskovni sklad.

Novo naročnine za leto 1980 so natisnjene na dnu druge strani platnic. Poravnati je moč s pošto položnico na račun 11/7019 - MLADIKA ali s čekom na ime MLADIKA - ul. Donizetti 3 - Trst, ter osebno na upravi MLADIKE, ki je odprta vsak ponedeljek, sredo in petek od 16. do 19. ure.

Za podporne naročnine in za darove se bralcem toplo zahvalujemo.

tem slovesno kronanje svetogorske podobe na Travniku v Gorici leta 1717. Dragoceni kroni je bila darovala za Marijo in Jezuška pl. Ana Katarina Schelenburg iz Ljubljane.

Vse to in tudi kot božja pot za vse slovenske dežele daje Sveti gori tisti narodni pomen za vse Slovence, kot ga ima Čenstohova za Poljake, Guadaloupe za Mehiko, Mariazell za Madžare itd. To je veljavo vsenarnodnega slovenskega svetišča, vsenarnodne slovenske božje poti. Izpričano in od Cerkve potrjeno prikazanje na Sveti gori je edino na slovenskih tleh in ima zato še toliko večji pomen.

SIMBOL MARIJE NA PRESTOLU

Zanimivo pa je še, da je svetogorska Marija dobila naziv »Kraljica«, naziv, ki je v zvezi s kraljevanjem, s prestolom. Msgr. Klinec na začetku iste knjige navaja, da so leta 1871 našli v ruševinah prvotnega oltarja bazilike sv. Evfemije v Gradežu srebrni relikviariz iz 5. stol.; srebrno skrinjico, ki je služila za ohranitev svetniških ostankov in ki nosi upodobljeno na pokrovu »Marijo na prestolu«, močno Presveto - Penages.

Sredi kolobarja, prepleteneza z lovorovim vencem, sedi na kraljevskem prestolu ogrnjena s cesarskimi oblačili božja Porodnica z Detetom v naročju — prečudežna Mati božja, kot je v slavi efeškega cerkvenega zbora (431) izšla — ki z desnico podpira križ, posut z biseri, zares Kraljica nebes in zemlje, Kyriotissa. Po sodbi arheologov moramo jemati gradeško »Marijo na prestolu« kot najstarejšo Marijino podobo v naši deželi.

Ta podoba spominja na slovečo Marijino sliko »Marija Nikopoje«, zaščitnico vzhodnorimskega cesarstva, ki so jo hranili na zlatem oltarju v Marijini baziliki v Blaherah, v Carigradu. Prinesel je podobo iz Afrike Jurij iz Pizidije, prijatelj cesarja Herakleja, ki je o njej takole pisal:

»Ako na zemlji iščeš strašni prestol božji, glej in občuduj cerkev v Blaherah, ki je posvečena Mariji, ki drži Boga v rokah. Od nje upajo zmago gospodje zemlje, ki nosijo žezlo, tu se na molitve patriarha odstranjujejo obilne muke sveta in barbari uklonijo takoj svoj tilnik, ako pri naskoku mesta vidijo, da Marija vodi vojsko«.

Ko so ob velikih slovesnostih prinesli to Marijino podobo iz cerkve, je ljudstvo vriskalo od veselja ter jo zdravljalo s hvalospevi. Cesarji in vojskovodje niso šli nikoli v boj, ne da bi se bili prej priporočili Mariji Nikopoje, nepremagljivi Zmagovalki vseh vojn. — Tako msgr. Rudolf Klinec.

Ta silni simbol Marije Kraljice - Marije na prestolu pa je bil poznan in domač tudi v slovenski Karantaniji. Prof. Franc Grivec pravi v »Šmarnicah« (Ljubljana 1963) med drugim tudi naslednje:

Marija je bila posebna zavetnica koroške slovenske kneževine. Marijina cerkev Gospe Svete na Gosposvetem polju je najstarejša slovenska božja pot. Ko so se od osmega stoletja dalje na Gosposvetem polju potrjevali (ustoličevali) koroški knezi oz. vojvodi, se je moral knez v Marijini cerkvi pokloniti nebeški kraljici. Šele potem je smel sestiti na knežji prestol. Zato so to Marijo imenovali »Marija na prestolu« (latinsko Maria in Solio). Latinsko ime je danes ohranjeno v nemškem imenu Maria Saal.

Gospovetska Marijina podoba predstavlja Marijo na prestolu z detetom Jezusom v naročju in s pogledom na Gosposvetko polje, kjer je stal knežji prestol. Tu se je porajala misel slovenske romarske pesmi: »Marija na tronu sedi, gleda na vse strani«.

Druga vrstica te Marijine pesmi (Marija »gleda na vse strani«) je bila upodobljena v Carigradu in v makedonskem Ohridu s cerkvijo Marije Periolepti; to je Marija, ki se vidi daleč naokoli in »gleda na vse strani« ...

V Panoniji je bilo dušno pastirstvo veliko bolje urejeno kakor na Moravskem. Bilo je nad 30 cerkva, pri katerih so bili nastavljeni stalni dušni pastirji. Glavna je bila Marijina cerkev ob knežjem dvoru v Blatenskem Kostelu. To cerkev je sezidal knez Pribina ... Ta Marijina cerkev je stala na Pribinovem posestvu, zato je imel knez Pribina in njegov naslednik Kocelj pravico, da je pri njej nameščal svoje duhovnike. V tej cerkvi sta sveta brata pod Koceljevim vodstvom brez posebnega dovoljenja solnograškega nadškofa smela opravljati službo božjo in pospeševati češčenje preblazene Marije ...

Ali je bila tudi v slovenski Panoniji živa podoba »Marije na prestolu«, profesor Grivec ne navaja. Pove pa, da je bilo med panonskimi Slovenci, ki so se vsi priselili iz Karantanije, Marijino češčenje že ukoreninjeno.

Marija Kraljica, Marija na prestolu je torej že od samih začetkov, kakor hitro se slovenski narod pojavi v zgodovini in pokristjani, povezana z njegovo usodo. Tako zelo simbolično povezana, da je Marija v tej podobi celo zaščitnica prve slovenske države kneževine Karantanije, kar posebej priča o čutu karantanskega dostojanstva in ponosa. Po Karantancih, naseljenih v Panonijo, povezana s svetima blagovestnikoma Cirilom in Metodom, ki lahko edino v Marijini cerkvi v Blatenskem Kostelu na knežjem dvoru Kocla vršita svoj spodnjepanonski misijon in ogromno apostolsko in knjižno delo, česar ne zmoreta v vseh tridesetih cerkvah pod solnograško upravo v tedanji Panoniji.

Kakor da je Marijina roka zares prisotna v najbolj kritičnem trenutku verskega, kulturnega in narodnostnega preporoda Slovencev. In končno na Sveti gori, Kraljica, ki znova poseže v spopad med katolištvom in luteranstvom, ki grozi razkrojiti slovenski narod v versko politični spopad (spomnimo se tridesetletne vojne drugod).

Mimo vseh krajevnih, osebnih in drugače zaobljubljenih češčenj se torej Kraljica — »Marija na prestolu« — pojavlja kot vsenarnodni simbol slovenskega verovanja in kot zgodovinska Marijina podoba, ki priča od najbolj zgodnjih časov o verskem in kulturnem dostojanstvu Slovencev. Podoba Kraljice, kot na cesarskih dvorih Vzhoda, česar si ne bi upali pričakovati od dozdnevno »kmečkih« Karantancev! Zdi se, da se bodo znova in znova odpirala vprašanja o presenetljivo visokem verskem in kulturnem čutu Slovencev od njih vstopa v zgodovino, o čemer nam priča poleg ustoličevanja in visokega državnega pravnega stanja tudi »Marija na prestolu«.

Žal je danes zaradi krajevnega samoljubja, kampanilističnega vsiljevanja novih verskih simbolov ta zgodovinski slovenski Marijin lik skoraj povsem nepoznan in poteptan. Ikonoborstvo vsled pomanjkljivega čuta, brezbriznosti in nepoznavanja, celo danes?!